

KRAKOWSKA AKADEMIA
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Wydział Zdrowia i Nauk Medycznych

Kierunek: Ratownictwo medyczne

Bogusław Wieczorek

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA RATOWNIKA
MEDYCZNEGO

Praca dyplomowa
napisana pod kierunkiem
dr Stefana Poździecha

Kraków 2015

SPIS TREŚCI

Streszczenie	str. 3
Wstęp	str. 4
Rozdział I: Status prawny ratownika medycznego	str. 6
Rozdział II: Odpowiedzialność cywilna ratownika medycznego	str. 9
Rozdział III: Odpowiedzialność karna ratownika medycznego	str. 14
Rozdział IV: Ochrona prawna ratownika medycznego	str. 17
Podsumowanie	str. 19
Bibliografia	str. 20
Summary	str. 22

STRESZCZENIE

Przedmiotem niniejszej pracy jest krótkie przedstawienie regulacji odpowiedzialności prawnej ratownika medycznego.

Istotnym punktem artykułu jest wskazanie, że ratownik medyczny podlega ochronie przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Ochrona ta przewidziana jest w ustawie o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Kwestia tej ochrony ma szczególne znaczenie na gruncie prawa karnego. Przede wszystkim, gdy podczas medycznych czynności ratunkowych naruszana jest nietykalność cielesna ratownika medycznego czy też jego godność.

Przedstawiłem sytuację, w których to ratownik medyczny może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Kiedy nie respektował prawa pacjenta do samostanowienia o leczeniu i poddaniu się zabiegom leczniczym.

Ponad to wskazałem kwestię odpowiedzialności za szkody wyrządzone w trakcie pracy ratownika medycznego, a także możliwość kierowania roszczeń do Skarbu Państwa.

Słowa kluczowe: status ratownika medycznego, odpowiedzialność prawna ratownika medycznego, funkcjonariusz publiczny, odpowiedzialność Skarbu Państwa.

WSTĘP

Przedmiotem rozważania mojego artykułu jest zwięzłe omówienie problemu odpowiedzialności prawnej ratownika medycznego.

Poruszono w niej również problem ochrony prawnej ratownika medycznego, jaka przysługuje mu w związku z wykonywaniem medycznych czynności ratunkowych w tym względzie podlega on ochronie przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Zagadnienie to jest skomplikowane gdyż zawód ratownika medycznego został uregulowany prawnie dość niedawno i w okrojonym, a nawet niedostatecznym stopniu w porównaniu do innych zawodów medycznych. W przedmiotowym piśmiennictwie z zakres prawa, w tym i prawa medycznego, nie wiele można znaleźć opracowań dotyczących wykonywania zawodu ratownika medycznego, jego praw i obowiązków oraz jego odpowiedzialności prawnej. Głównie są omawiane predyspozycje kandydata czy czynności, jakie można wykonywać będąc ratownikiem medycznym. Przepisy nie regulują dokładnie ochrony, jaka przypada ratownikowi medycznemu w razie ataku czy też sankcji, jakie mogą mu grozić. Warto jednak zaznaczyć, iż ratownik medyczny tak jak i inny personel medyczny podlega ochronie przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Celem tej pracy było wskazanie jak odpowiada ratownik medyczny za swoje błędy i szkody wyrządzone podczas realizowania czynności medycznych oraz odróżnienie cywilnej odpowiedzialności za wyrządzone szkody od odpowiedzialności karnej.

Praca składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym z nich omówiono początki zawodu ratownika medycznego w Polsce oraz wskazano, jakie są różnice między ratownikiem medycznym, a ratownikiem. Wyszczególniono także, jaki zakres czynności może wykonywać ratownik medyczny.

W drugim rozdziale opisano szczególny rodzaj odpowiedzialności cywilnej, dający możliwość dochodzenia odpowiedzialności za szkody od Skarbu Państwa. Wskazano tym samym podstawę do dochodzenia odpowiedzialności od ratownika medycznego oraz zasygnalizowano bardzo ważną kwestię obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej ratowników medycznych.

Trzeci rozdział dotyczy odpowiedzialności karnej za zaniechanie udzielenia pomocy, pomimo, iż jest to przestępstwo powszechne, na ratowniku poprzez jego kwalifikacje i wiedzę ciąży większy ciężar obowiązku. Poruszyłem także jakże ważny problem uzyskania zgody pacjenta na zabiegi medyczne. Wskazałem sytuacje, kiedy pacjent ma ustawowy obowiązek podjęcia leczenia.

Natomiast w rozdziale czwartym opisałem zwięźle szczególny rodzaj ochrony, jaki przypada ratownikowi medycznemu, (mowa tu o korzystaniu z ochrony) przewidzianej dla funkcjonariusza publicznego. Przedstawiłem problem naruszenia nietykalności cielesnej, który w codziennych sytuacjach jest dość częsty szczególnie, gdy pomoc zostaje udzielana w dużej grupie osób. Nadmieniłem także o zmuszaniu ratownika do odstąpienia od czynności medycznych, wskazałem przypadki, w których ustawa przewiduje leczenie bez zgody pacjenta. Zasady wykonywania zawodu ratownika medycznego, zwłaszcza jego prawa i obowiązki powinny zostać zgodnie z oczekiwaniami środowiska zawodowego uregulowane o wiele bardziej precyzyjnie niż w obecnym brzmieniu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym.

Rozdział I. Status prawny ratownika medycznego oraz jego odpowiedzialność zawodowa

W Polsce zawód ratownika medycznego jest stosunkowo nowym zawodem występującym na rynku. Ogólnie pojęcie ratownictwa medycznego pojawiło się w rodzimym ustawodawstwie dzięki ustawie o Państwowym Ratownictwie Medycznym z 25 lipca 2001 roku.¹ Na gruncie tejże ustawy przyjęto, iż system Państwowe Ratownictwo Medyczne ma na celu realizację zadań państwa polegających na udzieleniu pomocy każdej osobie, która znalazła się w stanie nagłym. Zawód ratownika medycznego został wpisany dopiero 8 grudnia 2004 roku do klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy pod pozycją: 322905 jako średni personel ochrony zdrowia gdzie indziej niesklasyfikowany. Obecnie zgodnie z rozporządzeniem z dnia 28 sierpnia 2014 roku² zawód ten znajduje się na pozycji 325601 i określony jest, jako „ratownik medyczny”. Pojęcie to nie jest tożsame z określeniem „ratownik”. Podstawowa różnica pomiędzy statusem ratownika medycznego a ratownikiem polega na zawodowym charakterze „ratownika medycznego”³. To, jakie dany podmiot powinien posiadać wykształcenie by wykonywać zawód ratownika medycznego czy też ratownika określone jest w ustawie o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Zawód ratownika może wykonywać osoba, która zgodnie z art. 13 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym posiada pełną zdolność do czynności prawnych, jest zatrudniona lub pełni służbę w jednostkach współpracujących z systemem, o których mowa w art. 15. Czynności ratownika może wykonywać osoba będąca członkiem tych jednostek, posiadająca ważne zaświadczenie o ukończeniu kursu w zakresie kwalifikowanej pierwszej pomocy, zwanego dalej „kursem” i uzyskaniu tytułu ratownika, a stan zdrowia powinien umożliwiać udzielanie kwalifikowanej pierwszej pomocy.

¹ Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym z dnia 25 lipca 2001 r., (Dz.U. 2001 Nr 113 poz. 1207 z późn. zm.).

² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, (Dz.U. 2014 poz. 1145).

³ Wyrok Krajowej Izby Odwoławczej przy Prezesie Urzędu zamówień publicznych z 18 listopada 2010 roku, KIO/UZP 2408/10, ftp://ftp.uzp.gov.pl/KIO/Wyroki/2010_2408.pdf.

Jeśli chodzi o możliwość uzyskania kwalifikacji, które uprawniają do wykonywania zawodu ratownika medycznego należy zwrócić uwagę na art. 10 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym z dnia 8 września 2006 roku, który normuje kryteria, jakie muszą być spełnione, aby wykonywać ten zawód. Chodzi szczególnie o wiedzę, czyli ukończenie studiów wyższych na kierunku ratownictwo medyczne, lub o ukończenie publicznej bądź niepublicznej szkoły policealnej i posiadanie dyplomu stwierdzającego uzyskanie zawodu „ratownika medycznego”. Zawód mogą wykonywać w Polsce także i te osoby, które uzyskały dyplom wydany w innym państwie niż państwo członkowskie Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwie będącym stroną umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, jeśli dyplom ten jest uznawany w Rzeczypospolitej Polskiej na mocy umowy międzynarodowej zawartej przez Polskę i dane państwo.⁴ Kolejną przesłanką warunkującą wykonywanie zawodu ratownika, jest posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na wykonywanie zawodu oraz znajomość języka polskiego w stopniu wystarczającym. Ważnym warunkiem, jaki musi zostać spełniony, aby wykonywać zawód ratownika medycznego jest stan zdrowia potencjalnego kandydata. Świadczenia wykonywane są w różnych okolicznościach i sytuacjach. Kwestie dotyczące badania pracowników uregulowane są w kodeksie pracy⁵.

Ważna różnica pomiędzy tymi dwoma instytucjami prawnymi polega na tym, że ratownik jest zatrudniony, pełni służbę lub jest członkiem w jednostkach współpracujących z systemem (jednostki podległe lub nadzorowane przez Ministra właściwego do Spraw Wewnętrznych i Ministra Obrony Narodowej), nie jest ratownikiem medycznym zatrudnionym w jednostce systemu, czyli w zespole ratownictwa medycznego w szpitalnym oddziale ratunkowym zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym.

Jak wskazano wyżej tematem opracowania jest kwestia odpowiedzialności prawnej ratownika medycznego związanej z wykonywanym zawodem. Wobec tego podstawowe znaczenie posiada w tym względzie zakres czynności, które może on realizować w ramach medycznych czynności ratunkowych określonych w art. 11 wyżej wymienionej ustawy. W świetle powołanego artykułu są one następujące:

⁴ Poździoch S., (red.) Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 74 i nast.

⁵ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks Pracy. (tekst jedn.: Dz.U.2006r. nr 25 poz. 191, art.229).

- zabezpieczenie osób znajdujących się w miejscu zdarzenia oraz podejmowaniu działań zapobiegających zwiększeniu ofiar i degradacji środowiska;
- dokonywaniu oceny stanu zdrowia osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego;
- transportowanie osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego;
- komunikowanie się z osobą w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego i udzielaniu jej wsparcia psychicznego w sytuacji powodującej stan nagłego zagrożenia zdrowotnego;
- organizowanie i prowadzenie zajęć z zakresu pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy.

Zawód ratownika medycznego uznawany jest obecnie za jeden z zawodów medycznych. Zakres jego odpowiedzialności reguluje ustawa o odpowiedzialności zawodowej fachowych pracowników służby zdrowia z 18 lipca 1950 roku.⁶

Podstawą odpowiedzialności fachowych pracowników służby zdrowia jest działanie, zaniechanie lub zaniedbanie powodujące naruszenie zasad etyki, godności bądź sumienności zawodowej – (art. 3 ustawy o Odpowiedzialności Zawodowej Fachowych Pracowników Służby Zdrowia).

W katalogu kar ustawa wymienia: upomnienie, naganą, pozbawienie prawa wykonywania zawodu praktyki w określonym okręgu na czas określony, nie krótszy niż rok, a nawet na stałe.

Jednak, jeżeli chodzi o regulacje dotyczące stricte ratownika medycznego to obecne regulacje prawne nie są dostatecznie precyzyjne. Trwają prace i dyskusje nad projektem ustawy o zawodzie ratownika. Projekt przewiduje, że o odpowiedzialności zawodowej ratownika medycznego będzie orzekać samorząd ratowników. Artykuł 85 ust. 1 projektu ustawy określa, że sankcjami mogą być: upomnienie, nagana, kara pieniężna, zawieszenie prawa wykonywania zawodu na okres od 6 miesięcy do lat 3 bądź pozbawienie prawa wykonywania zawodu.

⁶ Ustawa z dnia 18 lipca 1950 r., o odpowiedzialności zawodowej fachowych pracowników służby zdrowia, (Dz.U. 1950 nr 36 poz. 332 z późn. zm).

Rozdział II. Odpowiedzialność cywilna ratownika medycznego

Kwestię odpowiedzialności za szkody wyrządzone reguluje kodeks cywilny⁷.

W doktrynie wyróżniamy dwa rodzaje odpowiedzialności cywilnej: odpowiedzialność kontraktową oraz deliktową.

Do odpowiedzialności kontraktowej dochodzi z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy zawartej pomiędzy ratownikiem medycznym, a pacjentem, szpitalem, a pacjentem. Podstawą tej odpowiedzialności jest art. 471 Kodeksu Cywilnego zgodnie, z którym dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.⁸ Chyba, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Skutkiem niewłaściwego wykonania lub niewykonania „umowy” jest powstanie szkody np. w postaci uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia czy nawet śmierci pacjenta.

Odpowiedzialność kontaktowa może być oparta na zasadzie winy (ratownik medyczny odpowiada tylko wtedy, gdy można przypisać mu winę). Bądź na zasadzie ryzyka (odpowiada za sam fakt wyrządzenia szkody, poprzez nie wykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania).

Wina za szkodę może być zarówno umyślna jak i nieumyślna – ta druga sprowadza się do niedbalstwa. Zaś niedbalstwo w prawie cywilnym związane jest z niezachowaniem wymagalnej staranności.⁹ O niedbalstwie możemy mówić, gdy można dowodzić, że sprawca szkody zachowywał się w sposób odbiegający od modelu wzorcowego. Należy jednak obrać jakiś wzorzec staranności, który będzie idealnym modelem. Tak, więc ocena będzie polegała na odniesieniu tegoż wzorca do faktycznego działania, jakie nastąpiło. Porównania ich. Wzorzec zmienia się w miarę zmiany stanu wiedzy, techniki, możliwości – ponad to od osoby, która musiała mieć do wykonywania czynności określone kwalifikacje wymagania są wyższe.

⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn.zm.).

⁸ Karkowska D., Prawo medyczne dla pielęgniarek, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 438.

⁹ Rzetecka – Gil A., Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania, Poz. 159722, Lex 2011r.komentarz do art. 415 kodeksu cywilnego (wydanie dla programu Lex).

Odpowiedzialność deliktowa – „ex delicto” powstaje, gdy ratownik medyczny wykonując czynność przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych popełnia czyn zabroniony. Odpowiedzialność ma postać odpowiedzialności za czyn własny art. 415 Kodeksu Cywilnego lub za czyn cudzy art. 429, 430 Kodeksu Cywilnego.

Odpowiedzialność ex delicto oparta jest na zasadzie winy, ryzyka lub na zasadach słuszności. Zasada słuszności stosowana jest w przypadkach, gdy pacjent nie uzyska naprawienia szkody na innej podstawie.

Warto również dodać, iż istnieje także odpowiedzialność solidarna art. 441 Kodeksu Cywilnego. Członek zespołu ratowniczego może ponieść odpowiedzialność nie tylko za własne czynności, które spowodowały szkodę, ale także za błędy, które wynikły z nieprzekazywanych informacji pozostałym członkom, a dotyczą zauważonych uchybień.

Ten rodzaj odpowiedzialności zachodzi, gdy nie jest możliwe ustalenie osoby, która popełniła szkodę. Kiedy jeden z członków zespołu spełni świadczenie wobec pacjenta, to zwalnia pozostałych z odpowiedzialności.

Jednak osobie tej przysługuje prawo regresu. Może zażądać wtedy zwrotu odpowiedniej części wypłaconego pacjentowi odszkodowania.

Ratownik medyczny zatrudniony na podstawie umowy o pracę nie poniesie bezpośredniej odpowiedzialności cywilnej. To dysponent jednostki ponosi odpowiedzialność kontraktową za powstałą szkodę pacjenta wynikającą z nie wykonania lub nienależytego wykonania świadczenia. Jeżeli chodzi o odpowiedzialność deliktową – związaną z popełnieniem czynu zabronionego przez ratownika medycznego, który przyczynił się do powstania szkody, jest ona wyłączona na podstawie art. 120 Kodeksu Pracy.

Zgodnie, z którym to pracodawca ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez pracowników podczas wykonywania obowiązków pracowniczych.

Istotną kwestią jest to, że pracodawcy przysługuje prawo regresu w stosunku do pracownika. W przypadku wyrządzenia szkody z winy nieumyślnej zgodnie z art. 129 Kodeksu Pracy pracownik zwraca pracodawcy kwotę wypłaconego odszkodowania w kwocie maksymalnie do trzymiesięcznej wysokości wynagrodzenia.

W razie winy umyślnej pracownika, pracodawca może zażądać naprawienia szkody w pełnej wysokości art. 122 Kodeksu Pracy.¹⁰

¹⁰ Figuła M., (red), Odpowiedzialność pracowników medycznych. Praca zbiorowa, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2013r., s.208, 209.

Ratownicy medyczny bardzo często pozostają zatrudnieni na podstawie umów cywilnoprawnych – umów zleceń czy kontraktów.

Ratownik medyczny wykonujący zawód na podstawie zlecenia czy kontraktu ponosić będzie odpowiedzialność solidarną z dysponentem jednostki.

Odpowiedzialność kontraktowa ponosi dysponent jednostki zatrudniającej ratownika medycznego. Ratownik traktowany jest, jako podwykonawca dysponenta. Brak odpowiedzialności po stronie ratownika medycznego wynika z przepisu 474 Kodeksu Cywilnego zgodnie, z którym za szkody wyrządzone w związku z udzielaniem świadczeń dysponent (dłużnik) jest odpowiedzialny za działania lub zaniechania osób, którym powierzył wykonanie świadczenia.¹¹

W ustawie o Państwowym Ratownictwie Medycznym zawarty jest przepis szczegółowy, w stosunku do przepisów o odpowiedzialności za czyny niedozwolone, które znajdują się w Kodeksie Cywilnym. Z brzmienia przepisu zawartego w art. 6 ust. 4 wynika, że w zakresie nieuregulowanym w nim do naprawienia szkody powstałej w następstwie udzielania pierwszej pomocy stosuje się przepisy Kodeksu Cywilnego¹². Natomiast ust. 1 przywołanego artykułu daje podstawę do kierowania roszczeń do Skarbu Państwa.

Artykuł 6 ust. 1 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym w swojej hipotezie ogranicza się, więc jedynie do przypadków szkody na mieniu powstałej w następstwie udzielania pierwszej pomocy przez państwowe / samorządowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej działające w ramach swoich zadań, ale w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa.¹³

By móc dochodzić odpowiedzialności od Skarbu Państwa konieczne jest pojawienie się winy za popełniony czyn. Skarb Państwa nie odpowiada za winę własną.¹⁴ W miejsce przypisania winy organowi, będzie ona przypisana osobie zatrudnionej w jednostce organizacyjnej. Wina leży po stronie tej osoby, gdy jej działanie lub zaniechanie doprowadziło do wyrządzenia szkody drugiemu człowiekowi. Gdy ratownik ma świadomość, że podejmując daną czynność / podając dany lek i prawdopodobnie dojdzie do negatywnych skutków, a mimo to go podaje to uzasadnia postawienie mu zarzutu, że jego decyzja była niewłaściwa.

¹¹ Figuła M., (red), Odpowiedzialność pracowników medycznych. Praca zbiorowa, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2013r., s.211.

¹² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn. zm.).

¹³ Poździej S., (red), Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Warszawa 2013, s. 104.

¹⁴ Poździej S., (red), Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Warszawa 2013, s. 105.

Skarb Państwa odpowiada za szkody powstałe na mieniu i tylko takie, które zostały wyrządzone w skutek działania lub zaniechania. Nie można żądać rekompensaty za utracone korzyści te, które mógłby ktoś osiągnąć gdyby do zdarzenia nie doszło np. rekompensatę za niewygrany turniej. Co nie zmienia faktu, iż można domagać się takiej rekompensaty na podstawie przepisów Kodeksu Cywilnego.

Jak wynika z lektury przepisu art. 6 ust. 1 o Państwowym Ratownictwie Medycznym roszczenia za powstałe szkody powinny być kierowane do Skarbu Państwa, który jest reprezentowany przez wojewodę, właściwego ze względu na miejsce powstania szkody.

Szukając źródła odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy publicznych warto odwołać się do Konstytucji Rzeczypospolitej Polski, w której zawarte jest, że każda szkoda wyrządzona bezprawnym zachowaniem władzy publicznej powinna podlegać reperacji i pokrzywdzonemu służy w tym względzie prawo do jej domagania się. Taki zapis widnieje w art. 77 Konstytucji¹⁵

Odpowiedzialność zachodzi, gdy podmiot należący do sfery władzy publicznej dopuści się przy wykonywaniu władzy publicznej czynu niezgodnego z prawem powodując szkodę. Szkoda zgodnie z art. 417 Kodeksu Cywilnego powinna być rozumiana wyłącznie, jako szkoda majątkowa, ale odpowiedzialność powstaje również za utracone korzyści.

Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę, gdy wystąpiła szkoda i jest ona następstwem działania władzy publicznej. Oczywiście między szkodą, a wykonywaniem władzy musi występować związek przyczynowy.

Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym nakładała pierwotnie także obowiązek ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej - miało ono być niezbędne do wykonywania medycznych czynności ratunkowych i umowy o świadczenie usług zdrowotnych. Przepis ten został uchylony. Kwestie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej uregulowane są, bowiem obecnie w art. 17 ust 1 pkt. 4 ustawie o działalności leczniczej¹⁶

Taka umowa obejmuje szkody będące następstwem udzielania świadczeń zdrowotnych albo zaniechania udzielania tych świadczeń jak i w związku z niepożądanymi zdarzeniami medycznymi. Aby spełniać wymogi ustawowe należy pozostawać ubezpieczonym na dzień przed wykonywaniem świadczenia.¹⁷

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

¹⁶ Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 217).

¹⁷ Poździejch S., (red), Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Warszawa 2013, s. 108.

W kontekście odpowiedzialności cywilnej ratownik medyczny ma obowiązek spełnić podstawowe kwestie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej od wykonywania czynności ratowniczych, a także od uszczerbku na zdrowiu poniesionego w skutek niesienia pomocy.

Rozdział III. Odpowiedzialność karna ratownika medycznego

Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym nakłada na każdego obywatela tzw. społeczny obowiązek powiadomienia. Artykuł 4 ustawy zobowiązuje do podjęcia działań zmierzających do skutecznego powiadomienia podmiotów ustawowo powołanych do niesienia pomocy w sytuacjach nagłego zagrożenia zdrowotnego. Przepis ten silnie związany z art. 162 Kodeksu Karnego, który w § 1 określa, że „Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.¹⁸

Odpowiedzialność karna ratownika nie ma charakteru jednostkowego, jest tak samo zobowiązany do udzielenia pomocy i taką samą poniesie odpowiedzialność karną jak każda inna osoba. Jest to przestępstwo formalne, jego znamiona są wyczerpane już w chwili, nieudzielenia pomocy, niezależnie od tego czy bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wystąpiło. Przestępstwo z art. 162 § 1 Kodeksu Karnego można popełnić tylko umyślnie z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym. By wykazać odpowiedzialność sprawcy należy dowieść, że miał świadomość położenia i sytuacji, w jakiej znajdował się poszkodowany.

Warunkiem karalności za to przestępstwo jest zaniechanie udzielania pomocy, gdy nie grozi ratownikowi lub innej osobie (gdyż obowiązek niesienia pomocy ciąży na każdym) to niebezpieczeństwem utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.¹⁹ Więc osoba posiadająca umiejętności w obsłudze sprzętu (a taką osobą z całą pewnością jest ratownik medyczny), który w danym momencie jest dostępny i może uratować życie lub zdrowie, nie czyni tego to wówczas popełnia przestępstwo.²⁰ Odpowiedzialność karna ratownika jest taka sama jak każdej innej osoby, która w tym miejscu przebywa i ma taki sam obowiązek

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553).

¹⁹ Fiutak A., Podleśny. Odpowiedzialność Prawna Pracowników Medycznych, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2013r; s. 125.

²⁰ Poździoch S., (red), Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Warszawa 2013, s. 97.

niesienia pomocy człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Ratownik medyczny ponosi odpowiedzialność z artykułu 192 Kodeksu Karnego, którego przedmiotem ochrony jest prawo pacjenta do samostanowienia w zakresie poddania się zabiegowi leczniczemu, a prawo to wywodzi się z godności człowieka i jest niezależne od zdolności do czynności prawnych²¹. Dokonanie tego przestępstwa następuje w momencie, gdy sprawca podejmie się czynności o charakterze zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta. Ściganie sprawcy następuje na wniosek pokrzywdzonego²².

Zgoda pacjenta nie jest wymagana w pewnych sytuacjach, wtedy osoba udzielająca pomocy, czy prowadząca czynności medyczne nie będzie wypełniała znamion czynu określonego w art. 192 § 1 Kodeksu Karnego. Są to przypadki, gdy pacjent ma ustawowy obowiązek poddania się leczeniu, badaniu czy określonemu zabiegowi szczególnie, gdy chodzi o:

- przymusowe leczenie chorób zakaźnych – na podstawie art. 33 i 40 ustawy o zapobieganiu i zwalczaniu chorób zakaźnych u ludzi²³;
- przymusowe leczenie osób uzależnionych od alkoholu²⁴;
- przymusowe leczenie narkomanii – na podstawie art. 30 i 71 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii²⁵;

Najwięcej trudności sprawia ratownikom medycznym sytuacja, w której ratowany nie wyraża zgody na udzielenie pomocy łączącej się z przeprowadzeniem zabiegu medycznego. Istnieje możliwość kolizji obowiązków – poszanowania woli pacjenta oraz ratowania najwyższej wartości, jaką jest życie. Przykładem takich sytuacji może być ratowanie samobójcy czy odmowa otrzymania pomocy ze względu na wyznanie. W tym momencie ratownik narażony jest na odpowiedzialność za nieudzielenie pomocy bądź, gdy podejmie czynności ratunkowe na odpowiedzialność z art. 192 Kodeksu Karnego.²⁶

²¹ Safjan M., Prawo do ochrony życia prywatnego, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2006r; s. 35.

²² Mozgawa M., Kodeks Karny. Komentarz, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2014r., s. 482 i nast.

²³ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, (Dz.U. 2008 nr 234 poz. 1570 z późn. zm.).

²⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

²⁵ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 124 z późn. zm.).

²⁶ Fiutak A., Podleśny. Odpowiedzialność...op.cit., s. 132.

Ustawodawca nie przewidział przepisów szczególnych dla służb medycznych (lekarzy, pielęgniarek czy też ratowników medycznych), dlatego odpowiadają oni karnie na zasadach ogólnych. Takich samych jak reszta obywateli.

Podstawą takiej odpowiedzialności może być art. 155 Kodeksu Karnego, który odnosi się do nieumyślnego spowodowania śmierci, art. 156 Kodeksu Karnego mówiący o odpowiedzialności za spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, innej ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała. Jak również i art. 157 § 1 i 2 Kodeksu Karnego, w którym penalizowany jest średni i lekki uszczerbek na zdrowiu, oraz art. 160 Kodeksu Karnego dotyczący narażenia na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Reasumując zasady odpowiedzialność karnej ratownika medycznego są takie jak w przypadku wszystkich zawodów medycznych a nawet obywateli.

Rozdział IV. Ochrona prawna ratownika medycznego

Podmioty, które udzielają pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy czy też te, które podejmują medyczne czynności ratunkowe podlegają ochronie przewidzianej w art. 5 ust 1 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, czyli jaka przysługuje ochronie dla funkcjonariuszy publicznych. Zawód ratownika medycznego nie jest wymieniony w art. 115 § 13 Kodeksu Karnego, co stanowi, że nie jest on funkcjonariuszem publicznym zgodnie z Kodeksem Karnym. Jest on jednak osoba pełniąca funkcje publiczną w rozumieniu art. 115 § 19 Kodeksu Karnego. Ratownicy korzystają wobec tego z ochrony przewidzianej dla funkcjonariusza publicznego. Oznacza to, że jest osobą, na której dokonano jakiegoś przestępstwa i przepisy zawarte w Kodeksie Karnym będą ją chronić jak funkcjonariusza publicznego.

Przykładem takiej ochrony jest art. 222 § 1 Kodeksu Karnego, którego przedmiotem ochrony jest nietykalność cielesna funkcjonariusza publicznego, powaga wykonywanego zawodu oraz niezakłócone wykonywanie czynności związanych z jego obowiązkami. Wszelkie działania, jakie może podejmować ratownik medyczny w celu pomocy i ratowania ludzkiego życia są określone w załączniku do rozporządzenia Ministra Zdrowia z 29 grudnia 2006 roku w sprawie szczegółowego zakresu medycznych czynności ratunkowych, które mogą być podejmowane przez ratownika medycznego.²⁷

Definicja nietykalności cielesnej trafnie została zdefiniowana przez J. Wojciechowskiego – „nietykalność cielesna to wolność każdego człowieka przed niechcianym naruszeniem sfery jego cielesności”²⁸. Usiłowanie naruszenia nietykalności także traktowane jest, jako karalne. Ponad to jest to przestępstwo o charakterze umyślnym – trzeba ustalić czy sprawca miał świadomość, że działa przeciwko funkcjonariuszowi i ma to związek z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych. Istotne dla znamion tego przepisu jest to czy do naruszenia nietykalności cielesnej doszło podczas lub w związku z wykonywaniem czynności służbowych w przypadku ratownika w trakcie udzielania

²⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowego zakresu medycznych czynności ratunkowych, które mogą być podejmowane przez ratownika medycznego, (Dz.U. 2007 nr 4 poz. 33).

²⁸ Wojciechowski J.(w:) Wąsek A., Kodeks karny. Część Szczególna, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2000r., s. 1205.

pomocy i wykonywania medycznych czynności ratunkowych. Gdyby jednak do naruszenia doszło w momencie, gdy ratownik nie wykonywałby jakichkolwiek czynności sprawca nie odpowiadałby z artykułu 222 Kodeksu Karnego.

Innym przykładem ochrony jest art. 223 § 1 Kodeksu Karnego. Przepis informuje o tym, iż kto działa wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami lub przy użyciu broni palnej, noża czy innego niebezpiecznego przedmiotu dopuszcza się napaści na funkcjonariusza publicznego podczas i w związku z pełnionymi przez niego obowiązkami służbowymi podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Sprawca musi mieć świadomość, że osobą zaatakowana jest funkcjonariusz publiczny.

Karalne także jest zmuszanie funkcjonariusza publicznego do zaniechania czynności służbowej – art. 224 § 2 Kodeksu Karnego. Co w przypadku ratownika może być niezwykle groźne i spowodować śmierć innego człowieka. By móc przypisać sprawcy czyn zabroniony wymagane jest by zastosował on przemoc lub groźbę w stosunku do funkcjonariusza. Dobrem prawnie chronionym jest m.in. wolność wyboru postępowania ratownika medycznego. Typ kwalifikowany tegoż przestępstwa określony jest w § 3, a mianowicie spowodowanie uszczerbku na zdrowiu określonego w art. 156 §1 lub art. 157 § 1 Kodeksu Karnego.²⁹

Kolejnym przykładem jest art. 226 § 1 Kodeksu Karnego, gdzie przedmiotem ochrony jest godność funkcjonariusza publicznego oraz osoby przybranej mu do pomocy. Do naruszenia także musiałyby dojść w trakcie pełnienia czynności ratunkowych, czyli zawodowych. Co do tego artykułu zachodzi wiele sprzeczności- chodzi tutaj o to znieważenie funkcjonariusza publicznego, które musi nastąpić publicznie.

Jeśli chodzi o art. 5 ust. 2 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym to wyrażona jest nim instytucja stanu wyższej konieczności skierowana na poświęcenie dobra prawnie chronionego dla ratowania innego dobra. Często podczas działań ratowniczych w przypadku zdarzeń masowych, które zagrażają zdrowiu ratownicy muszą dokonać wyboru między różnymi dobrami. Tylko konieczność ratowania dóbr osobistych w postaci zdrowia i życia będzie uzasadnieniem dla poświęcenia innych dóbr osobistych i majątkowych innej osoby.³⁰

Podsumowując rozdział, stwierdzić można ratownik medyczny korzysta z ochrony prawnej przewidzianej w ustawie o Państwowym Ratownictwie Medycznym, a także może również korzystać z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym.

²⁹ Mozgawa M., Kodeks Karny. Komentarz, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2014r., s. 576.

³⁰ Poździejch S., (red), Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Warszawa 2013, s. 103.

PODSUMOWANIE

Przedstawiona w pracy problematyka odpowiedzialności karnej upoważnia do stwierdzenia, że osoby pracujące, jako ratownicy medyczni są tak samo zobowiązane do udzielania pomocy jak i każdy inny podmiot. Mimo, iż wiedza, kwalifikacje ratownika medycznego są o wiele większe niż osoby niemającej z tym zawodem nic wspólnego. Moim zdaniem sankcje grożące ratownikowi, (który jest obyty z sytuacjami udzielania pierwszej pomocy) powinny być cięższe niż te powszechnie obowiązujące w Kodeksie Karnym.

Ważnym punktem pracy było rozróżnienie funkcjonariusza publicznego od osoby, której przysługuje ochrona przewidziana dla funkcjonariuszy publicznych. Co powoduje, że nie wszystkie przepisy dotyczące funkcjonariuszy publicznych będą go dotyczyć. Przykładem może być art. 271 Kodeksu Karnego.

Dużym problemem podczas przygotowań do napisania niniejszego artykułu sprawiła literatura, w której dość ogólnie potraktowano zawód ratownika medycznego w porównaniu do zawodu lekarza czy też położnej. Być może wynika to z faktu, iż zawód ten powstał stosunkowo niedawno i nadal w Polsce się rozwija.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U.z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
2. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, (Dz.U. 2014 poz. 1145 z późn. zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowego zakresu medycznych czynności ratunkowych, które mogą być podejmowane przez ratownika medycznego, (Dz.U. 2007 nr 4 poz. 33 z późn. zm.).
4. Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym z dnia 25 lipca 2001 r.,(Dz.U. 2001 Nr 113 poz. 1207 z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn.: Dz. U.z 2013 r. poz. 217z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 18 lipca 1950 r., o odpowiedzialności zawodowej fachowych pracowników służby zdrowia, (Dz.U. 1950 nr 36 poz. 332 z późn. zm).
7. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks Cywilny, (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy. (tekst jedn.: Dz.U.2006r. nr 25 poz. 191 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 124 z późn. zm.)
10. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.)
11. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, (Dz.U. 2008 nr 234 poz. 1570 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.).

Orzecznictwo

1. Wyrok Krajowej izby Odwoławczej przy Prezesie Urzędu zamówień publicznych z 18 listopada 2010 r, KIO/UZP2408/10, ftp://ftp.uzp.gov.pl/KIO/Wyroki/2010_2408.pdf.

Piśmiennictwo

1. Mozgawa M., Kodeks karny. Komentarz, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2014r.
2. Poździoch S., (red), Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, Komentarz, Wyd. Wolters Kluwer. Warszawa 2013r.
3. Rzetecka – Gil A., Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Poz. 159722. Lex 2011.
4. Wojciechowski J., Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo, Wyd. Wolters Kluwer. Warszawa 2000r.

Artykuły

1. Safjan M., Prawo do ochrony życia prywatnego, (w) Szkoła praw człowieka, Wyd. Wolters Kluwer. Warszawa 2006r.

Podręczniki

1. Figuła M., (red), Odpowiedzialność pracowników medycznych. Praca zbiorowa, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2013r.
2. Fiutak A., Podleśny. Odpowiedzialność prawna pracowników medycznych, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2013r.
3. Fiutak A., Prawo w medycynie, Wyd. C.H. Beck. Warszawa 2013r.
4. Karkowska D., Prawo medyczne dla pielęgniarek, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2013r.

Summary

(Bogusław Wieczorek)

Legal liability paramedic

Short introducing to the regulation of the legal liability the medical lifeguard is an object of this work.

Showing that the medical lifeguard is coming under the protection predicted for public officers is an essential paragraph of the article. This protection is predicted in already in the act on the national medical rescue. The issue of this protection is of special importance on land of the criminal law. Above all, when during medical rescue activities a personal inviolability of the medical lifeguard or also his dignity are being disturbed.

I presented the situation, in which it is a medical lifeguard perhaps to be brought to justice.

When he didn't respect patient's rights for the self-determination about the treatment and the surrender for healing treatments.

Above it I showed the issue of liability behind the caused on-the-fly damage the medical lifeguard, as well as the possibility of directing claims at the state treasury.

Keywords:

status of the medical lifeguard, legal liability of the medical lifeguard, public officer, responsibility of the state treasury.